

**MTT TARBIYACHILARIGA BIOLOGIK XILMA-XILLIKNING
AHAMIYATINI O'RGATISH VA ULAR O'RTASIDA TABIAT
BILAN ALOQANI RIVOJLANTIRISH UCHUN OCHIQ
MASHG'ULOTLARDAN FOYDALANISH**

Akzamov V.B.

*SamDU, Maktabgacha va
boshlang'ich ta'lim fakulteti, katta o'qituvchisi*

Shomuradova A.E.

*SamDU, Maktabgacha va
boshlang'ich ta'lim fakulteti, 3-bosqich talabasi*

Annotatsiya: MTT tarbiyachilarni atrof-muhitni muhofaza qilishda faol ishtirok etishlarini rag'batlantirishning ahamiyati. Pedagog sifatida ular yosh bolalarning atrof-muhitga munosabati va xulq-atvorini shakllantirishga katta ta'sir ko'rsatishi va ularning atrof-muhitni muhofaza qilishda faol ishtirok etishi muhim ahamiyatga egadir.

Kalit so'zlar: ekskursiya, ekotizimlar, ginetik xilma-xillik, atrof-muhit, tabiat, bog'dorchilik, ochiq havoda o'yinlar

Tabiat va inson, shuningdek, insonning tabiat bilan munosabati uzoq vaqtdan beri davom etib kelmoqda. Ammo hozirgi vaqtda insonning atrof muhitga ta'siri muammosi juda keskin bo'lib, ekologik global muammoga aylandi.

Endilikda har bir inson ma'lum darajada ekologik madaniyat va ekologik onglilikka ega bo'lishi kerak. Ushbu tushunchalarning shakllanishi ilk maktabgacha bolalik davridan boshlanadi. Aynan maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda tabiat haqidagi ilk taassurotlar paydo bo'ladi, hayotning turli shakllari haqida g'oyalar to'plandi, ya'ni ekologik tafakkur, ongning dastlabki asoslari shakllanadi, ekologik madaniyat haqida tasavvurlar paydo bo'la boshlaydi.

Biologik xilma-xillik deganda er yuzidagi hayotning xilma-xilligi, jumladan turlarning xilma-xilligi, ekotizimlar va genetik xilma-xillik tushuniladi. O'qituvchilar uchun biologik xilma-xillikning ahamiyatini tushunish kichik bolalarga tabiiy dunyo haqida o'rgatish va tabiatga muhabbatni rivojlantirish juda muhimdir.

Maktabgacha tarbiyachilarga biologik xilma-xillikning ahamiyatini o'rgatishda e'tiborga olish kerak bo'lgan asosiy fikrlar:

1. Biologik xilma-xillik er yuzidagi barcha hayotning omon qolishi uchun zarurdir: Bioxilma-xillik inson hayotini ta'minlovchi oziq-ovqat, toza havo va suv kabi tabiiy resurslar va xizmatlarni taqdim etadi. Shuningdek, u barcha tirik organizmlarning omon qolishi uchun zarurdir, chunki u turli xil hayot shakllarini qo'llab-quvvatlaydigan yashash joylari va ekotizimlarni ta'minlaydi.

2. Biologik xilma-xillik tahdid ostida: o'rmonlarni kesish, ifloslanish va iqlim o'zgarishi kabi inson faoliyati biologik xilma-xillikning sezilarli darajada pasayishiga olib keladi. O'qituvchilar biologik xilma-xillikni saqlash muhimligini va tabiiy dunyo duch keladigan tahdidlarni tushunishlari kerak.

3. Biologik xilma-xillik o'zaro bog'liq: barcha tirik organizmlar bir-biriga bog'langan va ekotizimning bir qismidagi o'zgarishlar ekotizimning qolgan qismiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Pedagoglar bolalarga er yuzidagi hayotning o'zaro bog'liqligi va biologik xilma-xillikni saqlash muhimligini o'rgatishlari kerak.

4. Biologik xilma-xillikni o'rgatish atrof-muhitni muhofaza qilishni ilhomlantirishi mumkin: bolalarga biologik xilma-xillikning ahamiyati haqida o'rgatish orqali o'qituvchilar yosh bolalarda atrof-muhitni boshqarish hissini uyg'otishi mumkin. Ular bolalarga chiqindilarni kamaytirish, qayta ishlash va energiyani tejash kabi tabiiy dunyoni himoya qilish uchun qanday harakatlar qilishlari mumkinligini o'rgatishlari mumkin.

5. Biologik xilma-xillikni o'rgatish fanlararo ta'limni rivojlantirishi mumkin: Biologik xilma-xillik haqidagi ta'lim fan, matematika, til va ijtimoiy tadqiqotlar kabi fanlar bo'yicha kurslararo ta'limni rivojlantirishi mumkin. O'qituvchilar biologik xilma-xillikdan bolalarga o'simliklar va hayvonlarning hayot aylanishlari, tabiatdagi naqshlar va madaniy xilma-xillik kabi turli mavzularni o'rgatish uchun mavzu sifatida foydalanishlari mumkin.

6. Amaliy mashg'ulotlar bolalarga biologik xilma-xillikni tushunishga yordam beradi: Tabiatda sayr qilish, bog'dorchilik va yashash joylarini o'rganish kabi amaliy mashg'ulotlar bolalarga biologik xilma-xillikni tushunishga va tabiiy dunyoni qadrlashga yordam beradi. O'qituvchilar bolalarga tabiatni o'rganish va ular bilan shug'ullanish imkoniyatini berish uchun o'quv dasturlariga amaliy mashg'ulotlarni kiritishlari kerak.

Ochiq mashg'ulot. Pedagoglarning tabiat bilan aloqada bo'lishi juda muhim, chunki u tabiatga muhabbatni uyg'otadi va ularni yosh bolalarga tabiatni muhofaza qilishning ahamiyatini o'rgatishga undaydi.

Mana, maktabgacha tarbiyachilar tabiat bilan aloqani rivojlantirish uchun foydalanishi mumkin bo'lgan ba'zi ochiq mashg'ulotlar:

1. Tabiatda sayr qilish: Tabiatda sayr qilish o'qituvchilar uchun tabiat bilan bog'lanishning ajoyib usuli hisoblanadi. Ular o'rmonlar, bog'lar va plyajlar kabi turli xil muhitlarni o'rganishlari va tabiiy dunyoni kuzatishlari mumkin. Tabiatda sayr qilish jarayonida o'qituvchilar bolalarni tabiat dunyosini kuzatish va turli xil o'simliklar va hayvonlar turlarini aniqlash uchun barcha his-tuyg'ularini ishga solishga undashlari mumkin.

2. Bog'dorchilik: Bog'dorchilik - bu o'qituvchilarning tabiat bilan bog'lanishiga yordam beradigan amaliy mashg'ulot. Ular turli o'simliklar va

sabzavotlarni etishtirishlari, ularning o'sishini kuzatishlari va o'simliklarning hayot aylanishi haqida bilishlari mumkin. Pedagoglar bolalarga tuproq, suv va quyosh nurlarining o'simliklar o'sishi uchun ahamiyati haqida ham o'rgatishlari mumkin.

3. Tabiatdagi hunarmandchilik: Tabiatdan hunarmandchilikni yaratish o'qituvchilar va bolalarga tabiat bilan bog'lanishga yordam beradigan qiziqarli mashg'ulotdir. Ular badiiy loyihalarni yaratish uchun barglar, gullar va toshlar kabi tabiiy materiallardan foydalanishlari mumkin. Ushbu faoliyat bolalarni tabiatning go'zalligini qadrlashga va uni asrash muhimligini tushunishga undaydi.

4. Ochiq havoda o'yinlar: teg, bekinmachoq va axlatni ovi kabi ochiq o'yinlar jismoniy faollikni rivojlantiruvchi va bolalarni tabiat bilan bog'laydigan ajoyib mashg'ulotlardir. Ular o'rmonlar, bog'lar va plyajlar kabi turli xil muhitlarga moslashtirilishi va bolalarni tabiiy dunyoni o'rganish va qadrlashga undashi mumkin.

5. Tabiatni kuzatish: O'qituvchilarni tabiat olamini muntazam kuzatishga undash tabiat bilan bog'lanishiga yordam beradi. Ular o'zgaruvchan fasllarni, ob-havo sharoitlarini va hayvonlarning xatti-harakatlarini kuzatishi mumkin. Bu faoliyat o'qituvchilarni tabiat olamining go'zalligi va murakkabligini qadrlashga undaydi.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, maktabgacha tarbiyachilarga biologik xilma-xillikning ahamiyatini o'rgatish yosh bolalarda tabiatga muhabbat va atrof-muhitni muhofaza qilishni rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Biologik xilma-xillikning ahamiyatini tushungan holda, o'qituvchilar bolalarga er yuzidagi hayotning o'zaro bog'liqligini o'rgatishlari va ularni tabiiy dunyoni himoya qilish uchun harakat qilishlariga ilhomlantirishlari mumkin. Eshitganingiz uchun tashakkur va umid qilamanki, siz ushbu ma'ruzani foydali deb topdingiz. Xullas maktabgacha tarbiyachilarning tabiat bilan aloqasini rivojlantirish uchun ochiq havoda o'tkaziladigan mashg'ulotlardan foydalanish tabiiy dunyoga muhabbatni rivojlantirish va ularni yosh bolalarga tabiatni muhofaza qilishning ahamiyati haqida o'rgatish uchun muhim ahamiyatga ega. Tabiatda sayr qilish, bog'dorchilik, tabiat qo'l san'atlari, ochiq o'yinlar va tabiatni kuzatish kabi ochiq mashg'ulotlarni o'z ichiga olgan holda, o'qituvchilar tabiat bilan chuqurroq aloqani rivojlantirishlari va yosh bolalarni tabiiy dunyoni qadrlash va himoya qilishga ilhomlantirishlari mumkin. Ushbu seminarida ishtirok etganingiz uchun tashakkur va u sizga ma'lumot berdi deb umid qilaman.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Бобылева Л., Дуепенко О. О программе экологического воспитания детей // Дошкольное воспитание. – 2014. - № 7 – 36 – 42 с.
2. Болотина Л.Р., Комарова Т.С., Баранов С.П. Дошкольная педагогика. – М.: Дошкольное воспитание, 2011. – 368 с.
3. Бондаренко Т.М. Экологическое воспитание. – Воронеж: ИП Лакоценина Н.И, 2012. – 258 с.